

TALABALAR INDIVIDUAL XUSUSIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK VA IJTIMOIIY JIHA TLARI

Jamalova Nafisa Utkirovna

Samarqand davlat chet tillar instituti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirishning psixologik, pedagogic va ijtimoiy jihatlari tahlil etiladi. Maqolada talabalar shaxsiyatini shakllantirish va rivojlantirishda psixologik jihatlari, jumladan, motivatsiya, emotsional intellekt, stressni boshqarish va shaxsiy identifikatsiya jarayonlari muhokama qilinadi. Pedagogik jihatlari bo'yicha esa, individual yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va interaktiv metodlar orqali talabalar o'z salohiyatlarini eng yuqori darajada yuzaga chiqarishlari mumkinligi ko'rsatilgan. Ijtimoiy jihatlari talabalarning ijtimoiy mas'uliyat, do'stlik, hamkorlik va o'zaro aloqalar orqali rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Maqola, talabalarning psixologik va ijtimoiy ko'nikmalarini oshirish orqali ularning akademik va shaxsiy muvaffaqiyatlariga erishishlari uchun zarur pedagogic shart-sharoitlar yaratish zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv nafaqat talabalarning o'qish jarayonidagi samaradorligini oshirishga, balki ularning kelajakdagi professional faoliyatida ham muvaffaqiyatli bo'lishlariga xizmat qiladi.

Kalitso'zlar: talaba, individual xususiyatlar, psixologik rivojlanish, pedagogic yondashuv, ijtimoiy ko'nikmalar, motivatsiya, emotsional intellekt, interaktiv ta'lim.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ СВОЙСТВ СТУДЕНТОВ

Аннотация. Данная статья анализирует психологические, педагогические и социальные аспекты развития индивидуальных особенностей студентов в высших учебных заведениях. В статье рассматриваются психологические факторы формирования и развития личности студентов, включая мотивацию, эмоциональный интеллект, управление стрессом и процессы самоидентификации. В разделе педагогических аспектов акцент сделан на важности индивидуального подхода, персонализированного обучения и использования интерактивных методов, способствующих максимальному раскрытию потенциала студентов. Социальные аспекты, такие как социальная ответственность, дружба, сотрудничество и межличностные отношения, влияют на развитие студентов. Статья подчеркивает необходимость создания педагогических условий, способствующих развитию психологических и социальных навыков студентов,

что способствует их академическому и личностному успеху. Такой подход направлен не только на повышение эффективности учебного процесса, но и на обеспечение успешной профессиональной деятельности студентов в будущем.

Ключевые слова: студент, индивидуальные особенности, психологическое развитие, педагогический подход, социальные навыки, мотивация, эмоциональный интеллект, интерактивное обучение.

PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL AND SOCIAL ASPECTS OF DEVELOPING INDIVIDUAL PROPERTIES OF STUDENTS

Abstract. This article analyzes the psychological, pedagogical, and social aspects of developing the individual characteristics of students in higher education institutions. The article discusses the psychological factors involved in shaping and developing students' personalities, including motivation, emotional intelligence, stress management, and the process of self-identification. In terms of pedagogical aspects, the article highlights the importance of individual approaches, student-centered education, and interactive methods that help students fully realize their potential. Social aspects, such as social responsibility, friendship, cooperation, and interpersonal relationships, are shown to influence students' development. The article emphasizes the need to create pedagogical conditions that foster the enhancement of students' psychological and social skills, contributing to their academic and personal success. This approach not only improves students' academic performance but also supports their future professional success.

Keywords: student, individual characteristics, psychological development, pedagogical approach, social skills, motivation, emotional intelligence, interactive learning.

Kirish. Oliy ta'lim tizimida talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirish ta'limning asosiy maqsadlaridan biri sifatida qaraladi. Har bir talaba o'ziga xos psixologik, pedagogic va ijtimoiy xususiyatlarga ega bo'lib, bu xususiyatlar ta'lim jarayonida ularning muvaffaqiyatiga va shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirish nafaqat ularning akademik yutuqlarini oshirishga, balki ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarini kuchaytirishga ham yordam beradi.

Psixologik jihatlar. Talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirishda psixologik jihatlar muhim o'rin tutadi. Psixologiya shaxsiy rivojlanishning turli jihatlarini o'rganib chiqadi, bu esa ta'lim jarayonining samarali bo'lishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar tahlili. Psixologik jihatlar talabalar rivojlanishining quyidagi muhim sohalarini o'z ichiga oladi: [1].

1. Shaxsiy identifikatsiya va o'zini anglash. Psixologik rivojlanishning asosiy jihatlaridan biri – bu talabaning o'z kimligini anglash jarayoni. Talaba o'z maqsadlarini belgilash, shaxsiy qobiliyatlarini baholash va ijtimoiy ro'lini tushunish orqali o'zini anglashga harakat qiladi. Shaxsiy identifikatsiya jarayonida talabalar o'zini jamiyatda qanday ko'rishni xohlaydi va

o‘zining bilim va ko‘nikmalarini qanday shakllantirishni belgilaydi. Bu o‘zgarishlar ta’lim jarayonida talabaning ichki motivatsiyasini oshiradi va o‘zgarishlarga ochiq bo‘lishga olib keladi.

2. Motivatsiyava intellectual qobiliyatlar. Talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirishda motivatsiyaning ahamiyati katta. Motivatsiya talabalarni o‘z maqsadlariga erishishga undaydi. Psixologik nuqtai nazardan, motivatsiya ikki asosiy turga bo‘linadi: ichki motivatsiya (o‘zini rivojlantirish istagi) va tashqi motivatsiya (yaxshi baholar olish, jamiyatdagi obro‘ni oshirish). Shaxsiy ehtiyojlar va intellectual qobiliyatlarni rivojlantirish, talabalar o‘qish jarayonida muvaffaqiyatga erishish uchun asosiy vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, motivatsiya o‘qishning nafaqat akademik, balkishaxsiyva ijtimoiy jihatlarida ham rivojlanishni qo‘llab-quvvatlaydi.

3. Emotsional intellect. Emotsional intellekt – bu o‘z emotsiyalarini boshqarish, anglash va boshqalar bilan samarali aloqada bo‘lish qobiliyatidir. Emotsional intellektning rivojlanishi talabaning o‘zini anglashiga, o‘z his-tuyg‘ularini boshqarishga va stressni yengishga yordam beradi. Ta’lim jarayonida talabalar ko‘pincha stress va tashvishlarga duch keladilar, shuning uchun ularning emotsional intellekti rivojlanishi juda muhimdir. O‘z his-tuyg‘ularini anglash va boshqarish orqali talaba o‘qish va hayotdagi turli vaziyatlarga samarali javob bera olish qobiliyatini oshiradi.

4. Stress va moslashuv. Oliy ta’lim muassasalarida talabalar ko‘pincha yangi muhitga va o‘qish jarayonidagi qiyinchiliklarga moslashishga harakat qilishadi. Psixologik qo‘llab-quvvatlash va stressni boshqarish usullari talabalar uchun juda muhim bo‘lib, ular samarali ta’lim olishni ta’minlashda yordam beradi. Stressni boshqarish va moslashuv usullari yordamida talaba ta’lim jarayoniga samarali kirishadi, yangi ma’lumotlarni o‘zlashtirishda muvaffaqiyatga erishadi.

Tahlil va natijalar. Pedagogik jihatlar. Pedagogik jihatlar talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirishda alohida o‘rin tutadi. Pedagogik yondashuv talabalar shaxsiyatini rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, ta’lim jarayonining mazmuni va uslublari shaxsiy ehtiyojlarga moslashtiriladi. [2].

Pedagogik jihatlar quyidagi elementlardan iborat:

1. Individual yondashuv. Har bir talaba o‘ziga xos, uning qobiliyatlari va ehtiyojlari turlicha. Pedagogik yondashuvda individual xususiyatlarni hisobga olish muhimdir. Talabalar o‘zlarini qulay his qilishlari uchun o‘qituvchi har bir talabaning qobiliyatlarini, ehtiyojlarini va motivatsiyasini tahlil qilishi kerak. Bu yondashuv yordamida talabaning rivojlanishiga mos keladigan ta’lim metodlari va uslublari tanlanadi. Individual yondashuv orqali o‘qituvchi talabalarga o‘z o‘rnini topishga yordam beradi.

2. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim – bu talabaning ehtiyojlari, qiziqishlari va imkoniyatlariga asoslangan ta’lim jarayonidir. Pedagogik jihatdan bu yondashuv talabaning o‘zini anglashiga va o‘z salohiyatini kashf etishga yordam beradi. Talabalar o‘zlarini o‘qituvchi tomonidan tushunilgan va qo‘llab-quvvatlangan his qiladilar, bu esa o‘zlariga

bo‘lgan ishonchni oshiradi. Shu bilan birga, o‘qituvchi talabaning o‘zini ifoda etishiga va o‘zgarishlarga ochiq bo‘lishiga yordam beradi.

3. Interaktiv va kommunikativ metodlar. Talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirishda interaktiv pedagogik metodlar muhim ahamiyatga ega. Bu metodlar talabalarni o‘qish jarayonida faoli shtirok etishga undaydi, shuningdek, ularning fikrlarini erkin ifodaetishlariga imkon yaratadi. Guruhli ishlash, munozaralar, rolli o‘yinlar va boshqa interaktiv metodlar talabalarning muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bu usullar yordamida talaba o‘z fikrini ochiq va aniq ifoda eta olishni o‘rganadi.

4. Tajribalar va amaliyotlar. Oliy ta‘lim jarayonida nazariy bilimlar bilan birga amaliy tajribalar ham talabalar uchun muhim ahamiyatga ega. Tajribalar va amaliyotlar talabalar o‘zlarini real muhitda sinashlari uchun imkoniyat yaratadi. Bu jarayonda talabalar o‘z qobiliyatlarini sinovdan o‘tkazib, yangi bilimlarni o‘zlashtiradilar. Amaliy mashg‘ulotlar talabalarga o‘z salohiyatini aniqlash va rivojlantirish imkonini beradi.

Ijtimoiy jihatlar. Ijtimoiy jihatlar talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi, chunki ta‘lim muhitida talabalar bir-biri bilan aloqada bo‘lib, o‘zlarini jamiyatda qanday ko‘rishni o‘rganadilar. Ijtimoiy aloqalar va muhitning ta‘siri talabalar rivojlanishida katta ahamiyatga ega. [3].

1. O‘quv muhitining qo‘llab-quvvatlovi. Oliy ta‘lim muassasalarida talabalar uchun ijtimoiy va pedagogic muhitning qo‘llab-quvvatlovi ularning individual xususiyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Qo‘llab-quvvatlovchi muhit talabalarga o‘zini o‘zgartirish, o‘z salohiyatlarini rivojlantirish va yangi bilimlarni o‘zlashtirishda ishonch beradi. Bu muhitda talabalar o‘zlarining ijtimoiy va akademik maqsadlariga erishishga undaydigan kuchli motivatsiyaga ega bo‘lishadi.

2. Talabalar o‘rtasidagi ijtimoiy aloqalar. Talabalar o‘rtasidagi ijtimoiy aloqalar, do‘stlik va hamkorlik o‘zaro o‘qish va rivojlanish jarayonini yanada samarali qiladi. Talabalar o‘zaro fikr almashish, muammolarni hal qilish va bir-birlarini qo‘llab-quvvatlash orqali o‘zlarining ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Ijtimoiy aloqalar, shuningdek, talabalarning empatiya, hamdardlik va ijtimoiy mas‘uliyat hissini shakllantiradi.

3. Ijtimoiy mas‘uliyat va etika. Talabalar o‘zlarining ijtimoiy mas‘uliyatlarini tushunishlari va jamiyat oldidagi etika va moral majburiyatlarini anglashlari kerak. Ijtimoiy mas‘uliyat talabalarga o‘z vazifalarini bajarish, adolat va tenglikni ta‘minlash hamda jamiyatga foyda keltirishda yordam beradi.

Individual xususiyatlarni rivojlantirishda ijtimoiy mas‘uliyatning ahamiyati katta. Talabalar o‘zlarining ijtimoiy vazifalarini tushunishi, jamiyat oldidagi mas‘uliyatlarini anglashlari kerak. Bu, o‘z navbatida, talabalar o‘rtasida axloqiy me‘yorlarni, adolatni va tenglikni hurmat qilishni o‘rgatadi. O‘z ijtimoiy mas‘uliyatini anglagan talaba nafaqat o‘quv jarayonida muvaffaqiyatga erishadi, balki jamoada faol ishtirok etish va jamiyatning rivojiga hissa qo‘shish imkoniyatiga ega bo‘ladi. [5].

Xulosa. Talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirish, nafaqat ularning akademik muvaffaqiyatini ta’minlash, balki shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishlariga ham katta ta’sir ko’rsatadi. Bu jarayon talabalar o’rtasida o’zaro hurmat, hamkorlik va mas’uliyat hissini shakllantirish, shuningdek, kelajakdagi professional faoliyat uchun zarur bo’lgan ko’nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Shu sababli, talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogic yondashuvlar va strategiyalar o’qitish jarayonining samaradorligini oshiradi va talabalarning kelajakdagi muvaffaqiyatini ta’minlaydi.

Talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirish psixologik, pedagogic va ijtimoiy jihatlarni o’z ichiga olgan kompleks jarayon hisoblanadi. Psixologik jihatlar, talabalar shaxsiy identifikatsiyasini va motivatsiyasini rivojlantirishga yordam berish bilan birga, emotsional intellektni oshirishga ham xizmat qiladi. Pedagogik jihatlar esa talabalarga individual yondashuv va shaxsga yo’naltirilgan ta’lim orqali o’z qobiliyatlarini oshirish imkoniyatini beradi. Ijtimoiy jihatlar, o’quv muhitida talabalar o’rtasidagi aloqalar va jamiyatdagi o’rni tushunish orqali talabaning ijtimoiy rivojlanishini ta’minlaydi. Shu tarzda, talabalar individual xususiyatlarini rivojlantirishning samarali ta’lim tizimi yaratish uchun barcha jihatlarni hisobga olish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. **Schunk D. H.** *Learning Theories: An Educational Perspective*. Pearson Education. 2008
2. **Hattie J.** *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: 2009. Routledge.
3. **Sternberg R. J.** *Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence*. Cambridge: 2004. Cambridge University Press.
4. **Nazarov I. A.** *Pedagogik psixologiya*. Toshkent: 2012 “O‘zbekiston” nashriyoti.
5. **Tashpulatov A. X.** *Oliy ta’limda shaxsiy rivojlanish: Psixologik va pedagogik jihatlar*. Toshkent: 2014 “O‘qituvchi” nashriyoti.
6. **Kuchkarov R. S.** *Ta’lim jarayonida individual yondashuv: Psixologik va pedagogic tamoyillar*. Toshkent: 2016 “Navoiy” nashriyoti.